

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1944 kl. 11 fm.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt angår anslagsanvisning.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 10 mars 1944 avlåten, till jordbruksutskottet i vad angår anslagsanvisning hänvisad proposition, nr 195, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen utom annat att till Kostnader i samband med sockerregleringen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring såtillvida, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1943 års riksdag (prop. nr 188; r. skr. nr 187) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1944.

Anslag för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Som förut frambållits är Svenska sockerfabriksaktiebolaget enligt avtal med svenska staten tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot

staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig att, med viss inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därest vid avtalstidens utgång skulle kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, skall staten — om annan uppgörelse ej träffas — till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår.

I skrivelse den 1 mars 1944 har *statens sockernämnd* anmält, att, såvitt nu kunde bedömas och därest någon ändring icke skedde i sockerpriset, ett belopp av 25 000 000 kronor syntes erforderligt för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för verksamhetsåret den 1 augusti 1943—31 juli 1944. Nämnden har i skrivelsen anfört i huvudsak följande.

Vid införandet enligt beslut av 1940 års riksdag av gällande system för reglering av priser och kostnader för sockertillverkningen förutsattes (prop. nr 189/1940, s. 19), att priserna å socker och sirap borde i princip så avvägas under avtalstiden, att täckning därigenom erhöles för de kostnader för sockrets tillverkning, inklusive viss förräntning av bolagets kapital, som staten i enlighet med gällande avtal med bolaget garanterade. Under de två första avtalsåren, d. v. s. för tiden till och med den 31 juli 1941, tillämpades denna princip i full utsträckning. Under de senaste avtalsåren — från 1941 företogs en ganska avsevärd stegring i avseende å betpriset och vissa andra tillverkningskostnader ha även stigit — har Kungl. Maj:t emellertid — helt visst i syfte att uppskjuta eller förhindra den fördyring av livsmedelskostnaderna, som förhöjda sockerpris skulle innebära — låtit anstå med erforderliga prishöjningar å socker och sirap. Sockernämnden har, i enlighet med sin instruktion, vid upprepade tillfällen och med överlämnande av utredningar i ämnet för Kungl. Maj:t anmält frågan om sockerprisets höjning samt tidigare därvid även framhållit, att ju längre man uppskötte prishöjningen desto större bleve belastningen på statsregleringen. Under det allra senaste året, då prisstopp gällt, har nämnden utgått från, att Kungl. Maj:t icke önskade någon höjning av priserna å socker och sirap. Nämnden har i stället hos Kungl. Maj:t anmält frågan om anvisande av erforderliga anslag för infriandet av statens garanti.

Sålunda ifrågasatte sockernämnden i utlåtande den 3 december 1942, att, därest Kungl. Maj:t i dåvarande situation ej ville höja sockerpriset, särskilt anslag måtte anvisas för ändamålet. Nämnden beräknade det erforderliga anslaget till 19 500 000 kronor, därav i runt tal 2 500 000 kronor utgörande statens skuld till bolaget vid utgången av avtalsåret 1941/42 samt cirka 17 000 000 kronor utgörande det enligt upprättade kalkyler approximativt beräknade underskottet för avtalsåret 1942/43. Nämnden betonade i sitt yttrande den 3 december 1942, att kalkylen vore approximativ, och att med säkerhet ej då kunde angivas, huru utgifter och inkomster komme att gestalta sig under det räkenskapsår, som utginge den 31 juli 1943.

På grundval av nämndens nyssnämnda utlåtande föreslog Kungl. Maj:t i propositionen 163 bil. 5, att 1943 års riksdag måtte till kostnader i samband med sockerregleringen å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 19 500 000 kronor. I skrivelse nr 244 biföll riksdagen propositionen.

Med anledning av vad i ärendet uttalades av jordbruksutskottet (utlåtande 1943: nr 31 punkt 1), framlade sockernämnden i skrivelse den 8 juni 1943 till chefen för jordbruksdepartementet uträkningar i avseende å effekten för statsregleringen av vissa ändringar i priserna å socker och sirap. Vidare gjorde nämnden i skrivelse den 12 augusti 1943 hemställan, att Kungl. Maj:t, i avbidan på senare närmare utredning, måtte i budgetberäkningen preliminärt uppföra å tilläggsstat för 1943/44 eller å riksstaten för 1944/45 ett anslag, som, såvitt då kunde bedömas och därest ingen ändring skedde i sockerpriset, syntes kunna uppskattas till 21 000 000 kronor för infriande den 31 juli 1944 av statens garanti till sockerbolaget.

Sedan det numera föreligger något större möjligheter att uppskatta den antagliga ställningen i förhållandet mellan staten och sockerbolaget den 31 juli 1944 får sockernämnden härmed framlägga närmare och ny beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet.

Sockerbolagets bokslut för verksamhetsåret 1 augusti 1942—31 juli 1943 utvisar en bolagets fordran på staten å 2 093 449 kronor 72 öre per den 31 juli 1943. Detta innebär, att det av sockernämnden i december 1942 uppskattade underskottet för året 1942/43 i verkligheten blivit cirka 2 000 000 kronor större eller i runt tal 19 000 000 i stället för 17 000 000 kronor. Orsaken härtill är, att följande kostnadsposter tidigare beräknats något för lågt, nämligen löner, bränslekostnader — vilka stegrats på grund av de importerade kolens lägre bränslevärde och genom ökad användning av ved och torv —, frakterna, vilka starkt ökat genom en förskjutning i transporter för syltningsperioden, omkostnader, vilka ökat på grund av omläggningar i lagerbokföringen, ianspråktagande av tidigare beviljat anslag för jordundersökningar m. m., varjämte inkomsterna av inom sockerregleringen fallande biprodukter blivit lägre än tidigare beräknats. Å andra sidan har raffinadförsäljningen under året ökats, varigenom det slutliga underskottet nedbringats. Förut angivna belopp för statens återstående skuld till sockerbolaget den 31 juli 1943 — 2 093 449 kronor 72 öre — har emellertid i så måtto minskat, att nämndens granskning av bolagets kostnader föranlett återföring staten till godo av vissa belopp, vilket, sedan granskningen slutförts torde leda till, att sagda underskott den 31 juli 1943 kan angivas till högst 2 000 000 kronor.

Vad angår det nu löpande avtalsåret, alltså tiden 1 augusti 1943—31 juli 1944, har underskottet såsom förut nämnts tidigare beräknats komma att utgöra cirka 20 000 000 kronor. Givetvis var denna uppskattning ytterst approximativ, baserad som den var på en kalkyl, uppgjord i maj 1943, alltså innan ännu betproduktion och sockertillverkning kunde bedömas. Sedan betkampanjen avslutats, betredovisning föreligger och årets råsockertillverkning kan överblickas, har inom sockerbolaget en ny kalkyl upprättats, vilken utvisar delvis andra siffror än den i maj 1943 uppgjorda. De största skillaktigheterna företer utfallet av årets betproduktion. Till grund för den tidigare kalkylen låg en betareal å cirka 48 500 har, skörd per hektar 34 000 kg, inköpt betmängd 1 650 000 ton och en sockerhalt å 18 procent. De faktiska siffrorna blevo resp. 50 335 — 37 117 — 1 868 260 — 17,10. Betkostnaderna frånsett täckningskostnader ökades härigenom med cirka 6 300 000 kronor. Genom den ökade betskörden stegrades råsockertillverkningen från beräknade 272 000 ton till cirka 291 000 ton, vilket, då det bolaget i gällande avtal tillerkända beloppet för täckande av vissa kostnader utgår med 17,22 öre per kg tillverkat råsocker, innebär en fördyring med cirka 3 250 000 kronor. Vidare synas tillverkningskostnaderna i övrigt under året komma att ökas med cirka 1 400 000 kronor, huvudsakligen beroende på ökade kostnader

för bränsle, emballage, frakter och räntor. Å andra sidan beräknas resultatet av sockerrörelsen på grund av ökad raffinadförsäljning och lagerrörelser komma att förbättras under året med cirka 9 200 000 kronor. Såsom resultat av de här angivna förändringarna i sockerrörelsens kostnader och intäkter under verksamhetsåret 1943/44 skulle, såvitt nu kan bedömas, framkomma ett totalt underskott, för innevarande verksamhetsår å 22 600 000 kronor mot tidigare beräknade cirka 20 000 000 kronor. Med inräknande av det från verksamhetsåret 1942/43 kvarstående skuldbeloppet cirka 2 000 000 kronor skulle sålunda statens skuld till sockerbolaget den 31 juli 1944 sammanlagt kunna uppskattas till 24 600 000 kronor eller avrundat 25 000 000 kronor.

Departementschefen har i förevarande del anfört och föreslagit följande:

»Såsom framgår av vad sockernämnden uppgivit har för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för tiden intill utgången av löpande avtalsår beräknats komma att uppgå till omkring 25 000 000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset för närvarande med hänsyn till den tillämpade prispolitiken torde böra undvikas och då anledning saknas att uppskjuta regleringen av förlusten, synes såsom sockernämnden ifrågasatt medel böra anvisas för täckande av denna. För ändamålet bör därför å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Storleken av den slutliga förlusten på sockerprisregleringen under krigsåren blir tydligen beroende på om man framdeles vid nedgång i betpriset och andra tillverkningskostnader låter sockerpriset sjunka i samma takt eller i långsammare tempo än som skulle motiveras av kostnadsminskningen. För utnyttjande av möjligheten till utjämning av vinster och förluster över en längre period saknar det uppenbarligen betydelse, om en partiell reglering sker nu eller om förlusten tills vidare balanseras i bolagets räkenskaper.»

Utskottet.

I förevarande proposition äskas ett belopp av 25 000 000 kronor till täckande av den förlust för sockerbolaget, som beräknas uppstå intill utgången av löpande avtalsår och som staten enligt avtalet med bolaget är skyldig att ersätta. Med anledning härav får utskottet erinra om sitt uttalande i ämnet vid fjolårets riksdag, att utskottet — ehuru sockerpriset finge anses vara jämförelsevis lågt och på grund härav hinder icke borde möta mot en måttlig prishöjning — likväl med hänsyn till den tillämpade prispolitiken ansåg sig ej kunna tillstyrka en dylik åtgärd för att nedbringa då ifrågavarande underskott. I enlighet härmed synes jämväl nu föreliggande framställning om medelsanvisning till ändamålet böra bifallas av riksdagen. Såsom anförts i propositionen blir givetvis storleken av den slutliga förlusten på sockerprisregleringen under krigsåren beroende av om man framdeles vid nedgång i betpriset och andra tillverkningskostnader låter sockerpriset sjunka i samma takt eller långsammare än som skulle motiveras av kostnadsminskningen.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Kostnader i samband med sockerregleringen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 25 000 000 kronor.

Stockholm den 21 mars 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 22.

Reservationer:

Av herr *Näslund*,
» » *Carlström*.
